

Octrooi en dienstbetrekking

Octrooi en dienstbetrekking

Een voorstel tot verbetering van de positie
van de werknemer-uitvinder

Proefschrift

ter verkrijging van de graad van doctor
aan de Technische Universiteit Delft,
op gezag van de Rector Magnificus prof. dr.ir. J.T. Fokkema,
voorzitter van het College voor Promoties,
in het openbaar te verdedigen op dinsdag 20 december 2005 om 15:30 uur

door Arie RIJLAARSDAM
meester in de rechten en
natuurkundig ingenieur
geboren te Rotterdam

Dit proefschrift is goedgekeurd door de promotoren:

Prof. mr. M.M. Mendel

Prof. mr. N.J.H. Huls

Samenstelling promotiecommissie:

Rector magnificus, voorzitter

Prof. mr. M.M. Mendel, Technische Universiteit Delft, promotor

Prof. mr. N.J.G. Huls, Erasmus Universiteit Rotterdam, promotor

Prof. mr. J.J. Brinkhof, Universiteit Utrecht

Prof. mr. G.J.J. Heerma van Voss, Universiteit Leiden

Prof. mr. D.J.G. Visser, Universiteit Leiden

Prof. dr. ir. P.A. Kroes, Technische Universiteit Delft

Octrooi en dienstbetrekking

Uitgegeven door de VSSD

Leeghwaterstraat 42, 2628 CA Delft, The Netherlands

tel. +31 15 2782124, fax +31 15 2787585, e-mail hlf@vssd.nl,

URL <http://www.vssd.nl/hlf>

NUR 820

ISBN 90-71301-55-9

Informatie over inhoud en verkrijgbaarheid van deze dissertatie op het internet: <http://www.vssd.nl/hlf/b007.htm>

Copyright 2005, © A. Rijlaarsdam, Gouda

All rights reserved

VOORWOORD

Verschillende gebeurtenissen vormden de aanleiding tot dit onderzoek: de verwondering in 1962 tijdens een college octrooirecht, een onderdeel van mijn natuurkundestudie, over het feit dat de werknemer-uitvinders in Duitsland wel een bijzondere vergoeding kregen en in Nederland niet; de verrassende wijziging in de Rijksoctrooiwet in 1995 ten aanzien van de rechthebbende op een uitvinding en tenslotte een publicatie van het Europees Statistische bureau in 1998 waaruit blijkt dat relatief meer uitvindingen gedaan worden in landen waarin een werknemer-uitvinder een vergoeding krijgt na een uitvinding. De vergoeding van de uitvinder in dienstbetrekking had tot dat moment in de Nederlandse rechtspraak en literatuur weinig aandacht gekregen. Door rechtsvergelijking deel te laten uitmaken van het onderzoek krijgt dit onderwerp voldoende gewicht voor een promotie.

Velen zijn mij de afgelopen jaren tot hulp en steun geweest. Een aantal van hen wil ik hier met name bedanken. In de eerste plaats Rinus Mendel. Van hem leerde ik tijdens onze langdurige en prettige samenwerking veel, o.a. zorgvuldig wegen van argumenten. Nick Huls droeg rechtstreeks bij door zijn commentaar op hoofdlijnen. Indirect vormde zijn introductie van de werkbesprekingen bij de sectie Recht en Techniek een bijdrage. Tijdens deze besprekingen becommentarieerden de sectieleden elkaars voorlopige onderzoeksresultaten. Hun vragen en suggesties leidden tot heroverwegingen en genereerden nieuwe ideeën. Willem Wijting zorgde er als waarnemend sectie leider voor dat ik mijn onderzoekstijd volledig aan dit onderzoek kon besteden. Zijn promotie-ervaringen waren voor mij erg leerzaam.

Prof. Mr. J.J. Brinkhof, Prof. Mr. G.J.J. Heerma van Voss, Prof. Mr. D.J.G. Visser en Prof. Dr.Ir. P.A.Kroes bedank ik voor hun bereidheid in de promotie commissie zitting te nemen en het manuscript van commentaar te voorzien.

Gesprekken met uitvinders over hun ervaringen prikkelden tot verder onderzoek, mede doordat hun uitvindingen niet altijd tot waardering van hun werkgever en collega's leidden, maar soms tot grote conflicten. Sommigen vervulden een dienstbetrekking, maar er waren ook studenten onder.

Everdine de Vreede en Jacques Schievink zorgden ervoor dat het manuscript vlot omgezet werd in een goed uitgegeven boek.

Dit manuscript is afgesloten op 1 juli 2005.

INHOUDSOPGAVE

VOORWOORD	v
LIJST VAN AFKORTINGEN	xii
LIJST VERKORT AANGEHAALDE WERKEN	xiii
1 INLEIDING EN PROBLEEMSTELLING	1
1.1 Innovatie en uitvindingen in de Europese Unie en Nederland	1
1.1.1 Innovatie in de Europese Unie	1
1.1.2 Innoverende ondernemingen in Nederland	4
1.1.3 De Row 1995	5
1.1.4 Uitvinders	7
1.1.5 De compensatie van de werknemer-uitvinder	8
1.1.6 Conclusie	9
1.2 Uitvindingen tijdens de dienstbetrekking	9
1.3 Probleemstelling	10
1.4 Plan van behandeling	12
2 HOOFDLIJNEN VAN HET DUITSE RECHT	15
2.1 Inleiding	15
2.1.1 Algemeen	15
2.1.2 Geschiedenis	15
2.1.3 Doeleinden	16
2.1.4 Toepassingsgebied	16
2.1.5 Opbouw van het hoofdstuk	17
2.2 De dienstuitvinding	17
2.2.1 Het begrip uitvinding	17
2.2.2 Soorten uitvindingen	18
2.2.3 De opgedragen uitvinding	19
2.2.4 Ervaringsuitvindingen	20
2.2.5 Het tijdstip van de uitvinding	21
2.2.6 Vrije uitvindingen	23
2.2.7 Nabeschouwing	23
2.3 De melding en de opeising van een dienstuitvinding	24

2.3.1	De melding van een dienstuitvinding	24
2.3.2	De opeisbevoegdheid van de werkgever	26
2.3.3	De gevolgen van het opeisen	26
2.3.4	Het vrij worden van een dienstuitvinding	27
2.4	De passende vergoeding van de dienstuitvinder	27
2.4.1	De grondslag van het recht op passende vergoeding	27
2.4.2	De bepaling van de passende vergoeding	29
2.4.3	De richtlijnen	30
2.4.4	De passende vergoeding bij beperkte opeising	30
2.4.5	Het overeenkomen of vaststellen van de vergoeding	30
2.4.6	De aanpassing van de vergoeding bij verandering van omstandigheden	31
2.5	De richtlijnen voor de passende vergoeding	32
2.5.1	Karakter van de richtlijnen	32
2.5.2	De bepaling van de uitvindingswaarde bij exploitatie door de ondernemer	32
2.5.3	De bepaling van het deel A van de dienstuitvinder	34
2.5.4	Het deel A in de praktijk	37
2.6	Het aanvragen van een octrooi voor een dienstuitvinding	38
2.6.1	Inleiding	38
2.6.2	De octrooiaanvraag in Duitsland	38
2.6.3	Complicaties bij de octrooiaanvraag in Duitsland	39
2.6.4	Octrooi aanvragen in andere landen dan Duitsland	40
2.6.5	De wederzijdse rechten en verplichtingen bij een octrooiaanvraag	41
2.6.6	Het afstand doen van een octrooiaanvraag of octrooi	42
2.6.7	Exploitatie als bedrijfsgeheim	44
2.7	Andere relevante paragrafen	44
2.7.1	Mededelings- en aanbiedingsplicht bij vrije uitvindingen	45
2.7.2	Het karakter van de wet	46
2.7.3	Andere rechten en plichten	46
2.7.4	Verplicht advies vragen	47
2.8	Ervaringen met de wet	47
2.9	Recente kritiek in Duitsland	49
2.9.1	Inleiding	49
2.9.2	De felle kritiek van Meier	49
2.9.3	De mening van Reimer	50
2.9.4	Het standpunt van de vereniging voor industriële eigendom en auteursrecht	51
2.9.5	Mijn reactie	52
2.10	Een ontwerp voor wet (het zgn. Reontwerp)	54
2.10.1	Inleiding	54
2.10.2	De hoofdlijnen van het Reontwerp	54
2.10.3	De voornaamste wijzigingen	55

2.10.4	Commentaar in Duitsland	58
2.10.5	Mijn reactie op het Reontwerp	60
2.11	Samenvatting	62
3	DE COMPENSATIE VOOR EEN WERKNEMER-UITVINDER TER ZAKE VAN EEN UITVINDING IN NEDERLAND	65
3.1	Inleiding en probleemstelling	65
3.2	De wetsgeschiedenis	66
3.2.1	Art. 10 OW 1910	66
3.2.2	Art. 12 Row 1995 in de Tweede Kamer	69
3.2.3	Art. 12 Row 1995 in de Eerste Kamer	71
3.3	De compensatie in de rechtspraak en in de literatuur	71
3.3.1	Inleiding	71
3.3.2	De rechtspraak van 1945 tot 1975	71
3.3.3	Rb. Den Bosch 29 juni 1984	73
3.3.4	De literatuur vóór de uitspraak Hupkens/Van Ginneken	73
3.3.5	HR 27 mei 1994 (Hupkens/ Van Ginneken)	75
3.3.6	De literatuur na de uitspraak Hupkens /Van Ginneken	78
3.3.7	Het beleid van de werkgevers in hoofdlijnen	82
3.3.8	Commentaar op het arrest HR 25 mei 1994 (Hupkens/Van Ginneken)	84
3.3.9	HR 1 maart 2002 (afdelingshoofd)	88
3.4	Vergelijking van de compensatie in Nederland met de passende vergoeding in Duitsland	97
3.4.1	Inleiding	97
3.4.2	Algemene vergelijking	97
3.4.3	De passende vergoeding van Hupkens volgens het Duitse recht	98
3.4.4	De passende vergoeding van de hulptekenaar volgens het Duitse recht	100
3.4.5	Samenvatting	102
3.5	Standpuntbepaling	102
3.5.1	Inleiding	102
3.5.2	Huidige situatie	102
3.5.3	Aard van het probleem	103
3.5.4	Standpuntbepaling	104
3.5.5	Vergelijking van de opvattingen van de schrijvers met mijn standpunt	107
3.6	Mogelijke gevolgen van het overnemen van de principes die aan de Duitse wet ten grondslag liggen	109
3.7	Samenvatting	111
4	DE RECHTHEBBENDE OP EEN UITVINDING GEDAAN TIJDENS EEN DIENSTBETREKKING IN NEDERLAND	113
4.1	Inleiding en probleemstelling	113

4.2	De rechthebbende op een uitvinding volgens art. 10 lid 1 OW 1910	115
4.2.1	Inleiding	115
4.2.2	De rechtspraak	115
4.2.3	De literatuur	117
4.2.4	Commentaar	122
4.3	De overdracht van het recht op een toekomstige uitvinding door de werknemer-uitvinder in de rechtspraak en literatuur onder het regime van de OW 1910	124
4.4	De wetsgeschiedenis van art. 12 Row 1995	126
4.4.1	De wetsgeschiedenis	126
4.4.2	Eerste reactie	128
4.5	De overdracht van het recht op een toekomstige uitvinding door de werknemer-uitvinder in de praktijk	128
4.5.1	Bedrijfstak-CAO's	128
4.5.2	Ondernemings-CAO's en standaardformuleringen in arbeidsovereenkomsten	129
4.5.3	Conclusies	132
4.6	Onderzoek van de eerste vraag	132
4.7	Vergelijking van het Nederlandse en het Duitse recht wet ten aanzien van het recht op een uitvinding	134
4.7.1	Inleiding	134
4.7.2	Het criterium ter bepaling van de rechthebbende	134
4.7.3	Het ontstaan van het recht op de uitvinding	135
4.7.4	Conclusies	135
4.8	Onderzoek van de tweede en derde vraag	137
4.8.1	Inleiding	137
4.8.2	De uitstekende onderzoekers	137
4.8.3	De inventieve medewerkers	141
4.8.4	De onverwachte uitvinders	143
4.8.5	Overdracht van toekomstige uitvindingen	143
4.8.6	Overdracht van bestaande uitvindingen	145
4.8.7	Conclusies	146
4.9	Samenvatting	146
5	DE RECHTHEBBENDE OP UITVINDINGEN GEDAAN AAN UNIVERSITEITEN IN NEDERLAND	149
5.1	Inleiding	149
5.2	De economische en culturele rechten van wetenschappers ingevolge het IVESCR	151
5.3	De strijdigheid van art. 12 lid 3 ROW 1995 met art. 15 lid 1 sub c IVESCR	154
5.3.1	De wetsgeschiedenis van art. 12 lid 3 Row 1995	154
5.3.2	Bezwaren vanuit het nationale recht	155
5.3.3	De strijdigheid met het IVESCR	156
5.4	De onverbindendheid van art. 12 lid 3 Row 1995	157
5.4.1	Literatuur	157

5.4.2	Rechtspraak	159
5.4.3	Eigen standpunt en conclusies	159
5.5	De CAO Nederlandse universiteiten	160
5.6	Vergelijking met het Duitse recht	164
5.6.1	Inleiding	164
5.6.2	Par. 42 oud	164
5.6.3	Par. 42 nieuw	165
5.6.4	Vergelijking	167
5.6.5	Conclusie	168
5.7	Samenvatting	168
6	EEN VOORSTEL TOT WIJZIGING VAN ART. 12 ROW 1995	169
6.1	Inleiding	169
6.2	Motivering van de keuze	169
6.3	Een voorstel voor een wet ten aanzien van uitvindingen in dienstbetrekking	171
6.3.1	Inleiding	171
6.3.2	Voorstel	171
6.3.3	Overige onderwerpen	177
6.4	Artikelsgewijze toelichting	178
6.5	De regeling van uitvindingen gedaan aan universiteiten	189
6.5.1	Algemeen	189
6.5.2	Voorstel	191
6.5.3	Toelichting	191
6.5.4	Mogelijke gevolgen	192
6.6	Vergelijking van art. 12 Row 1995 met het voorstel	193
6.7	Samenvatting	195
7	SAMENVATTING OCTROOI EN DIENSTBETREKKING DOOR ARIE RIJLAARSDAM	197
	SUMMARY PATENTS AND EMPLOYMENT BY ARIE RIJLAARSDAM	200
	BIJLAGE 1 ENKELE ARTIKELEN UIT DE CAO NEDERLANDSE UNIVERSITEITEN 31 AUGUSTUS 2004 – 31 DECEMBER 2005.	203
	CURRICULUM VITAE	206
	TREFWOORDENLIJST	207
	JURISPRUDENTIEREGISTER	209